

Minoritetskonvensjonene kan bidra til at kvenkulturen dør ut

Bjørnar Seppola

Norge alene om aktiv diskriminering mellom sine minoriteter

Innledningsvis må man merke seg at Norge ved ratifisering av Europarådets språkkonvensjon i november 1993 anså at konvensjonen i Norge i sin helhet kun skal gjelde for samisk, som både part II og III gjelder for. For kvensk skulle kun konvensjonens part II gjelde. Part II forplikter i hovedsak staten til ikke å legge hindringer i veien for bruk av minoritetsspråk, men part III forplikter staten til å sette i gang konkrete tiltak for å styrke minoritetsspråkets stilling. Sverige har ikke foretatt slike begrensninger, og *meänkieli* i Sverige har således en sterkere beskyttelse enn *kvensk*. Andre land, som Finland, Danmark, Storbritannia, Nederland og Tyskland har heller ikke trukket grenser mellom sine minoriteter. Norge er det eneste vesteuropeiske land som inndeler sine minoriteter i ulike klasser og utøver diskrimineringspolitikk overfor sine egne minoritetsbefolkninger.

Situasjonen før 1998

Kvensk og samisk var på 1700-tallet og langt ut på 1800-tallet to likestilte språk i Norge. I 1851 vedtok Stortinget at kvenene og samene må assimileres inn i det norske samfunnet ved at man lærer dem norsk. Assimileringspolitikken møtte imidlertid en del motstand, og det vokste etter hvert fram en ny politisk retning, som gikk ut på at kvenene skulle assimileres inn i den norske befolkningen, men at samene skulle få beholde språket sitt.

I 1936 gjorde så Stortinget slutt på likestillingen mellom kvensk og samisk gjennom å vedta at i framtida skulle bare samisk være tillatt som hjelpespråk i norske skoler. Kvensk/finsk ble skjøvet ut og forble utenfor skoleloven fram til 1997.

Etter siste verdenskrig falt assimileringspolitikken i unåde rundt om i Europa. Men i Norge ble assimilasjonspolitikken mot kvenene ført videre, og fremgangsmåten ble begrunnet med at kvenene er innvandrere. I en uttalelse fra samisk lærerlag i 1985 kan vi lese: ”Man må ikke likestille de samiske og de kvensk/finske elevene. Samenes rett

til skole og undervisning må understøttes på en helt annen måte enn innvandrernes.”

Da Norge ratifiserte ILO-konvensjonen i 1990, avstod man fra påstanden om ”innvandrere” og gikk derimot over til å framheve at samene er urfolk, mens kvenene er en minoritetsgruppe. Samtidig oppnevnte man en egen samisk statssekretær, som også skulle lede kvenpolitikken. Dette viste seg å være et hendig trekk, for fra da av kunne assimilasjonspolitikken som var rettet mot kvenene kamoufleres som støtte for samene. Når samene blir satt til å realisere assimilasjonspolitikken, en politikk som tar sikte på assimilasjon av kvenene, blir den også vanskeligere å kritisere, fordi kritikken kan avvises ved å stemple den som et angrep på samene.

Minoritetskonvensjonen utgjorde et vendepunkt

Ratifiseringen av minoritetskonvensjonen i 1998 markerte et veiskille. De krefter som hadde støttet forskjellsbehandling av kvener og samer fikk gjennom ratifiseringen av minoritetskonvensjonen ny støtte for sitt syn, da kvenene endte opp som nasjonal minoritet og samene som urfolk. I Norge, til forskjell fra hva som skjedde i Sverige og Finland, ble det ingen politisk debatt om ut fra hvilket grunnlag man hadde foretatt en slik skarp todeling (nærmere om saken, se Paulsen 2004-2005).

På 1970- og 1980-tallet pågikk det en livlig debatt om hva slags opplæring kvenene skulle få. Finnmark fylkesting og mange kommuner i nord foreslo da ved flere anledninger overfor storting og regjering at kvensk og samisk språk skulle bli likestilt i skolen. I dag, ti år etter ratifiseringen av rammekonvensjonen, ville man ikke få støtte i lokalmiljøene for en likestilt behandling av språkene. Folk har resignert og godtatt Stortingets vedtak om at kvener og samer skal forskjellsbehandles.

Konvensjonens betydning for de kvenske miljøene

Da Norske Kveners Forbund ble stiftet i 1987, var situasjonen for kvensk ennå uavklart, og forbundets målsetting var likestilling med samisk. Man lyktes langt på vei med dette i forhold til skoleverket. I 1997 ble skoleloven endret slik at kvensk/finske elever fikk lov hjemlet rett til opplæring i språket sitt. Antallet elever som fikk opplæring i faget i grunnskolen økte til 1200. Så kom minoritetskonvensjonen, som i praksis gav språket en svakere stilling enn inntil da. Det skoleforvaltningsorganet som koordinerte opplæringen ble nedlagt, og læremiddelutvikling og støttetiltak til kvalifisering av nye lærere ble lagt på is. Etter det har elevtallet sunket jevnt og trutt, slik at det nå er cirka 800 grunnskoleelever som får undervisning i kvensk/finsk.

Ratifiseringen av minoritetskonvensjonen medførte at grunnlaget for kvenenes målsetting om å få til likestilling med samene falt bort. Dette ble blant kvenene starten på selvsensur og tilpasning av politikken etter statens linje. På 1990-tallet var Kvenforbundets program rettet mot undervisning av barn og unge, oppstart av barnehagetilbud og kvenskapplæring for voksne. I dag er tyngdepunktet flyttet over på muséer, kultursentre og festivaler. Norske Kveners Forbund ser det heller ikke lenger som viktig at styremedlemmene skulle lære seg kvensk/finsk.

Konklusjon

Tiden etter ratifisering av minoritetskonvensjonen har vært preget av en nedgang i antall personer som bruker kvensk, og kvenkulturen er i dag tydelig nærmere en død enn for ti år siden. Kvensk språk har fått Europarådets språcharter som støtte, men anerkjennelsen får ingen praktiske følger, fordi den norske regjeringen ikke har iverksatt nødvendige tiltak for å berge språket. I kvensk politikk har man, som et motstykke til at man får midler til muséer, kultursentre og festivaler som skal hegne om minnene om tidligere tiders kvener, måttet godta diskrimineringen.

Minoritetskonvensjonen har medført at assimilasjonen inn i norsk kultur har avtatt, men assimilasjonen inn i samisk kultur har økt kraftig. På grunn av at 98 prosen av de norske minoritetsmidlene går til samene, kan samiske institusjoner lokke med store stipendier; det fins støtte til litteratur, media, film, musikk og teater. Det fins forskerstipendier og gode arbeidsplasser for dem som ut fra sin flerkulturelle bakgrunn velger samisk etnisitet. De som velger kvensk identitet har i Norge ingen mulighet til å oppnå tilsvarende fordeler.

Myndighetene har i behandlingen av sine minoriteter valgt en forskjellspolitikk som vil slutføre den fornorskningspolitikk overfor kvenene som staten satte i gang på 1800-tallet. Dersom utviklingsretningen ikke endres, kan statlige avtaler som i utgangspunktet er godt ment, bli den siste spikeren i kista for kvenpolitikken.